

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspesevanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p.
Izdaja „Goriško kmetijsko društvo“.

Štev. 22. V Gorici, dne 30. novembra 1910. Tečaj Vt

Obseg: 1. Katar na spolovilih goveje živine; 2. Schmidov patentirani jekleni mlin kot domači mlin; 3. Nekoliko o gnojenju z umetnimi gnojili; 4. Gospodarske drobtinice; 5. Poročila; 6. Kmetijska družba za Trst in okolico; 7. Vprašanja in odgovori.

Katar na spolovilih goveje živine.

Zelo pogostoma lahko slišimo že nekaj časa sem, kako tožijo naši živinorejci, da se jim krave večkrat zaporedoma pojavajo, predno se ubrejijo, da se junice le redko ubrejijo, da morajo odprodati najboljšo in najlepšo živino radi tega mesarju, da ne dobijo nobenega zdravega teleta itd.

Vzrok tem tožbam je bolezen, ki jo imenujemo katar na spolovilih, ki se zelo pogosto pojavlja pri goveji živini v naših hlevih in je kužna, ker se prenaša od ene živali na drugo.

Mnogo vasi je, kjer skoraj ni nobenega hleva, da bi ne bil okužen po tej bolezni. Ta bolezen se zelo hitro razširja in deluje tembolj škodljivo, ker je ponajveč v začetku ne spoznamo, ker živali ne kažejo prav nič, da so bolne, temveč so čile in žive ter žrejo in pijejo, kakor da so popolnoma zdrave. Ako se je v hlevu bolezen ravno pojavila, potem se bolezen zelo hitro razširja dalje na ta način, da se živali dotikajo z repom, potom nastilja in scalnice v gnojničnih jarkih, sè snajenjem vse živine z enim in istim orodjem itd. Bolezen je težko preprečiti. Če pride bolezen v maternico, potem pa je zelo težko ali sploh neozdravljiva. Zato je potrebno, da je živinorejec pri tej bolezni zelo oprezen in pazljiv.

1. Bolezen povzroči mnogo milijonov zelo majhnih, pikčastih, okroglih gliv (*Streptokoki*), ki začnejo delovati in povzročijo bolezen najprej v sluzni koži spolovil, kjer se napravijo nekaki majhni, mnogoštevilni izpahljaji, in kjer zatečejo limfatične žile ali žile mezigovnice, po čemur vedno spoznamo to kužno bolezen pri kravah ali junicah.

2. **Znaki bolezni.** — Glede tega je prav posebno pomniti, da mora biti zdrava sluzna koža ali sluznica v spolovilih govedi vedno gladka, svetla in svelto-rudeče ali rožaste barve. Iz spolovil se navadno ne izteka nič. Če se je pa zaneslo prej imenovane glive v hlev (z nakupom krave ali junice, ki boleha za to boleznijo), ali pa, da smo pripustili kravo k biku, ki je okužen po tej bolezni, potem opazimo že lahko čez nekoliko dni, kako razdirajo prej imenovane glive s svojim neprestanim delovanjem staničje sluznice v spolovilih.

Pokažejo se na sluznici za proseno ali laneno zrnje veliki ali dvakrat tako veliki izpahljaji. Ti izpahljaji se dobro razločujejo po svoji temno-rudeči barvi od sluznice, ki je svetlo-rožasto-rudeča. Če potegnemo s prsti čez kožo-sluznico, občutimo, kakor da bi potegnili s prsti na lahko črez ribežen.

Ti izpahljaji ne manjkajo nikdar in so najbolj zanesljivi znaki za spoznanje te bolezni; tem znakom se pridruži še steklovinast in beljakovinast tok iz spolovil, ki ga povzročijo tudi te okroglaste glive. Temu toku so primešani gnojni koščki, ki so več ali manj podobni sirastim koščkom v sesirjenem mleku.

3. **Trajnost bolezni.** — Žival lahko boleha za to boleznijo do 9 mesecev. Bolezen se lahko v hlevu popolnoma vgnezdi, ako ne ukrenemo sploh ničesar proti njej.

Kali te bolezni lahko pridejo pod ali v hlevski tlak, kjer lahko preživijo leta in leta v ponajveč tam se nahajajočih beljakovinskih gnojničnih snoveh. Tudi ponajveč le počasno in priložnostno prenašanje te kuge od ene živali na drugo deluje na trajnost bolehanja.

4. **Način okuženja.** — Prenašanje bolezenskega strupa, namreč kroglastih gliv (streptokokov), se vrši ponajveč pri pripuščanju ali plemenitvi na ta način, da okuži bolna krava bika na spolovilih, ali pa okuži bik, ako boleha že za to boleznijo, kravo, ki jo je plemenil. Okuženje v hlevu se vrši ponajveč z dotikanjem ali pa prenašanjem kakor na pr. z orodjem za snaženje. Če ležijo živali v gnojnici in blatu, je to zelo slabo, ker kroglaste glive pridejo s scalnino bolne živali v gnojnico in gnoj in posebno po mimo posameznih živali tekoči gnojnici v njih spolovila.

5. **Gospodarski pomen kuge.** Tekočina, ki se radi bolezni izloča v kravji nožnici, zamori seme, kar je vzrok, da

ostane krava še nadalje neoplemenjena. Pa tudi če bi slučajno nekaj semena ostalo živega in se krava oplemenila, se zarodek ne more oprejeti v maternici, ker je ali vneta ali pa vsaj prevlečena s zarodku škodljivimi snovmi. Tak oškodovan zarodek krava zvrže. Če pa ostane krava delj časa breja, potem je še vedno nevarno, da pri nadaljnjem razvoju bolezni krava zvrže v času od 4. do 8. meseca brejosti, ker zaidejo kroglaste glive ali streptokoki med površje maternice in zarodek, razderejo zvezo med obema in tako preprečijo zarodku nadaljno prehranjevanje, ga zamore, čemur sledi potem zvrženje. To je glavna škoda, povzročena po tej bolezni, pojavljajoča se ne samo pri nas, temveč v vseh živinorejskih krajih in deželah.

6. Pripomočki proti tej kugi. — Širjenje te bolezni se da preprečiti le na ta način, ako začnemo delovati proti isti povsod, kjer se nahaja. Pred vsem pa moramo bolezen spoznati. Vsakdo naj odpre in pregleda spolovila pri posameznih kravah in junicah. Ako opazi pri tem prej omenjene izpahljaje na koži-sluznici spolovila, je dotična žival bolna na kužnem katarju v spolovilih. Zdravijo pa to bolezen na sledeči način:

se za to boleznijo obolele živali denejo v skupen prostor, zdrave pa ločijo od obolelih. Vsak dan zjutraj izpirajo vsem bolnim živalim s pomočjo kavčukove cevi spolovila. Tekočina, s katero se izpira, sestoji za dve kravi iz 10 litrov gorke skuhane vode, kamor smo prilili 10 žlic lizola. Ko je izpiranje končano, vtakne se v spolovila bolne živali zamašek iz bombaževine (vate). Ta zamašek poprej dobro namočijo v razstopini iz 1 gr ihtargan-a in 1 l skuhane vode. Zamašek mora biti tako velik, da obstane nepremično v spolovilih in se tako dotika kože-sluznice. S pomočjo tega dotikanja se zamore vsi v koži-sluznici in v izpahljajih se nahajajoče kroglaste glive ali streptokoki. Paziti je posebno, da se ta bolezen ne prenaša po bikih od krave na kravo ob času plemenitve. Zato je potrebno, da se vsak bikorejec prepriča je-li krava, kateri hoče pripustiti bika, zdrava ali ne, ker drugače, ako je krava bolna, se bik okuži in prenese dotično bolezen pri poznejšem pripuščanju tudi na zdrave krave in junice.

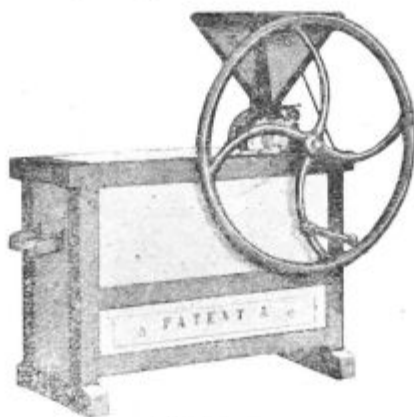
„Kmetov Prijatelj“.

Schmidov patentirani „jekleni mlin“ kot domači mlin.

Ponovno se čita v kmetijskih strokovnih in tudi v drugih listih o koristnosti takozvanega domačega mlina. Kakšne koristi da nudi tak stroj gospodarstvu, nas uči večkratna izkušnja ter dokazujejo številna priznanja gospodarjev. Nedavno je izumil Alojzij Schmid v Lipnici na Štajerskem patentirani jekleni mlin, kateri vzbuja povsod veliko pozornost. Dočim so drugi sestavi že zaradi tega manj vredni, ker so kolesa vilita in se vled tega skrhajo, ima Schmidov patentirani jekleni mlin to prednost, da desetletja enako deluje, ker je treba, če se je pridno eno leto rabil, le „jeklene nože“ nekoliko priviti. Ker

se obrabijo noži v enem letu kvečjemu za pol milimetra in se dajo potisniti naprej za najmanj 20 mm, je razvidno, da se lahko melje približno 40 let, preden je treba pre-

Podoba 1.

ložiti nove sestav z vlitimi krožci, odnosno valjci, ki so brez vrednosti, je vendar spričo svoje porabnosti in trpežnosti izdatno cenejši kakor vsak drugi.

Schmid piše o svojem jeklenem mlinu tako le: Kolesa za mletev so sestavljena iz železa in iz jeklenih nožev ter se morajo le obrabiti, toda nikdar skrhati. V tem primeru more vsak njih lastnik štiri ali šest vijakov sam priviti, s čimer se vsi noži naprej potisnejo. Ker so noži nad tri centimetre široki in se morejo obrabiti do približno deset milimetrov, se sploh ne da misliti, da bi jih mogel lastnik v svojem življenju obrabiti. Če bi se to vendar primerilo, tedaj se dobe drugi noži za nizko ceno, ki jih lahko vsakdo takoj sam vstavi.

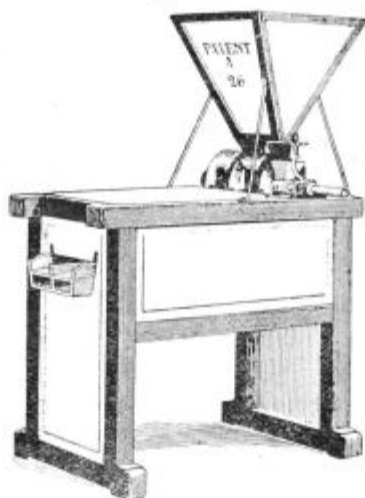
nože. Jekleni mlin, ki je bil prvotno prirejen le za ročni ob at. se izdeluje sedaj tudi za obrat s silo. Če je toraj patentirani jekleni mlin nekoliko kron dražji kakor marsikateri drugi

Jekleni mlin je torej resnično najboljši, najpriprostejši, najtrpežnejši, z največjo storilno sposobnostjo in spričo tega najcenejši domači mlin sedanosti.

Vsak otrok lahko melje z njim vsakovrstno žito od nadebelo zmetega do najfinejše moke ter ga ni treba nikdar brusiti. Nihče ne bo mogel doseči več koristi s kakim domačim strojem. Podoba 1. kaže mlin št. 3 za ročni obrat, ki potrebuje približno 120×75 cm prostora in 140 cm navzgor ter tehta okoli 100 kg.

Ta mlin zmelje z ročnim obratom okoli 1 liter žita v minuti nadebelo, v 2 do 4 minutah na moko, dobro za peko, ter velja z zamašnjakom (gonilnim kolesom), s čistilnikom in štirimi vložbami 167 K. Rabi se lahko tudi za obrat s silo, zmelje potem približno trikrat toliko in se v tem primeru dobavi tudi jermensko kolesce in enozob ter velja za ročni obrat in obrat s silo 190 K.

Podoba 2. kaže Schmidov jekleni mlin, ki je določen samo za obrat s silo ter ima dva para krožkov za mlenje na enem vratilu in zmelje približno 5 litrov v minuti nadebelo, 2 do 3 l na moko, dobro za peko. Dobavlja se z jermenskim kolesom ali brez njega in je spodaj odprt ali s predalom za moko ter velja, kakršen je naslikan, 344 K, z dvema jermenskim kolesom in dele mlina, ki se pri njih dokaže, da so postali nerabljeni zaradi napak v materialu, hitro popravi ali pa zastonj zamenja z novimi.

Podoba 2.

s predalom za moko 410 K. Pri plačilih na obroke so cene primerno višje.

Cene se razumejo od Dolenje vasi pri Cerknici brez zavojnine. Zavojnine navadno ni treba, se pa želi, tedaj za svoje stroške.

Eno leto se za mlin tako jamči, da tvornica one

Tudi se po podatkih napravljajo mlinci na različnejše načine za vsakršno potrebo.

Z „jeklenim“ mlinom se more vsako žito z enkratno premlitvijo izpremeniti v moko, dobro za peko, vendar to vobče ni dobro; bolje je uravnati krožke za mlenje tako, da se po trikratni do petkratni premlitvi zmelje žito razen pet odstotkov za moko.

K o r u z a se najprej lahko zmelje na debelo; pri tem gre drobna moka skozi čistilnik in se lahko porabi za živino. Na debelo zmleta koruza, ki je ostala na situ, se vinta vselej z navadno žitno vinto, krožki za mlenje se nekoliko tesneje privijejo, in tako se dobi najlepša moka. Sploh se priporoča, navaditi se pri uravnavanju čistilnika na primerne številke.

P š e n i c o je treba poprej nekoliko porositi in vložiti čistilnika št. 3. in 4. ter jo oluščiti. Kar je šlo skozi čistilnik, se lahko porabi za živino ali za kruh. Nato se vložita čistilnika št. 1. in 2., krožki za mlenje se nekoliko privijejo, premelje se, in čuditi se bo, kako lepa moka bo v predalu. Pripomniti je, da ni ravno treba pšenice porositi; če kdo tega dobro ne razume, je sploh bolje opustiti. Enako se meljeta tudi r ž i n j e č m e n.

Kakor mora biti vsako žito dobro suho, velja to osobito o o v s u; pri tem se postavijo krožki za mlenje popolnoma skupaj in se samo enkrat premelje, tako tudi pri prosu. Kadar se melje oves, se varstvena ploča tudi lahko odstrani, da se more pomagati, če se morebiti zamaši.

A j d a se primerno porosi, oluščiti, potem preseje, nato se postavijo krožki za mlenje popolnoma skupaj, vložita se vložbi št. 1. in 2., se samo enkrat premelje, in dobi se najlepša moka.

Seveda se z jeklenim mlinom lahko meljejo vsakovrstne dišave in druge suhe stvari, ki se meljejo.

Če se krožki za mlenje preveč stisnejo, se otežkoči tek. Pri sestavi naj se postopa tako-le: Če ni nič med krožki za mlenje, sestaviti jih je tako, da nalahko drsijo drug ob drugem, kadar se goni zamašnjak; to je potem najožja sestava, in označiti jo je na naravnavalnem kolescu.

Če pridejo z žitom kamenčki v stroj, tedaj ti ne škodujejo; če se pa opaža izredno ropotaenje, tedaj je to znamenje, da je bržkone prišla v stroj kaka železna reč. V tem primeru je treba kolesje narazen vzeti, odstraniti stvar, in mlin bo zopet brezhibno mlet.

Samoobsebi je umevno, da je treba vsa mesta, ki se drgnejo, posebno naravna in vijak, pridno mazati z navadnim ali pa s strojnim oljem.

Kadar so noži toliko obrabljeni (skrhanje je sploh izključeno), da več zadostno ne delujejo — kar se lahko primeri v enem ali dveh letih — tedaj se krožki za mlenje vzamejo ven in se rahlo tolče s kladivom od zad na plošči krog in krog, tako da se s tolčenjem pritisnejo noži ven, nato se vijakove matice enakomerno privijejo, in mlin melje potem kakor nov.

Glavno zastopstvo Schmidovega patentiranega jeklenega mlina za jugoslovanske dežele ima Martin Klamer v Dolenji vasi pri Cerknici (na Kranjskem), kjer si vsakdo ta domači mlin lahko ogleda ter dobi ustmena ali pismena pojasnila.

Uredništvo „Primorskega Gospodarja“ je priobčilo podatke o tem mlinu le iz prijaznosti, ne prevzame pa ono, kakor tudi „Goriško kmetijsko društvo“ za te podatke nikakega jamstva.

Nekoliko o gnojenju z umetnimi gnojili.

Letošnja dobra senena letina daje marsikomu povod, da pravi: „Čemu naj bi kupoval umetna gnojila in trosil denar, katerega mi že tako in tako primanjkuje in saj je tudi seno po nizki ceni!“ Seveda so taki izgovori brezmiselni, kajti vsak dobro ve, da je seno, posebno pa kraško, premalo tečno ali redilno. Kdor pa hoče, da mu bo dajala krava obilno in dobrega mleka, kdor hoče kako govedo opitati za meso, pokladati mora govedu poleg sena tudi kakšno močno — bolj tečno — hrano. Toraj čim boljša krma se govedu poklada, toliko več in boljšega mleka da in toliko hitrejše se tudi opita. Kdor pognoji travnike z umetnimi gnojili, dobi ne le več, ampak tudi tečnejše seno. Da je to sleduje resnično, lahko tudi dokažem. Leta 1909 sem namreč poslal v preiskavo na c. kr. kmetijsko kemično poskuševališče v Gorici seno s pognojene in obenem z nepognojene poskusne parcele. Kemična preiskava je dognala, da je imel vzorec sena s pognojene parcele s pognojene parcele

11,5 odst. dušičnatih snovi in 2,1 odst. surove tolšče, vzorec z nepognojene parcele pa le 7,4 odst. dušičnatih snovi in 2½ odst. surove tolšče.

Ako hočemo imeti od umetnih gnojil dober uspeh, pognojiti je treba travnik vsaj vsako tretje leto in sicer prvo leto s predpisano množino umetnih gnojil, pozneje pa le s polovico te množine. S polovico predpisane množine pa je treba pognojiti tako dolgo, dokler se ne opazi, da se je zemlja že takorekoč nasitila umetnega gnojila. S tako poskušnjo sem pridelal letos 45 odst. sena več nego navadno in gnojila so se mi letos za vsa leta dobro izplačala. Tam, kjer sem pognojil obenem še z amonijakovim gnojilom, je bilo sena še celo za 20 odst. več.

Uspeh gnojenja z umetnimi gnojili se opazi osobito na Krasu šele v drugem letu po gnojenju. Če se gnoji polje ali pa vinograd pravilno, doseže se tudi tu ugoden vspeh. Raztrosil sem namreč gnoj v jeseni, a na spomlad sem med okopavanjem zemljo tako preobračal, da sem spravil gornjo plast k trtnim koreninam. Amonjakovo gnojilo sem raztrosil januarja kar po vrhu in prav tako tudi kajnit (prekasno raztrošen kajnit, če je v preveliki množini, trtam namreč škoduje). Pripomnim naj, da ima amonjakovo umetno gnojilo pred čilskim solitrom to prednost, da oddaja prvo rastlinam toliko dušča, kolikor ga sproti potrebujejo, tudi ko ni bogsivedi kako toplo, ne pa tako čilski solitar, ki se takoj raztopi in razkroji. Kdor pognoji žitu toraj z amonjakovo soljo, ostane toraj po žetvi še vedno nekoliko te soli oziroma amonijaka v zemlji, ki pride v prid rastlini, katera žitu sledi, nasprotno pa se solitar popolnoma porabi.

Posestnika V. Širca in Avg. Vrabc iz Godenja napredna kmetovalca sta dosegla n. pr. letos z umetnimi gnojili v vinogradih jako dober vspeh. Tam, kjer sta rabila za gnojenje vinogradov umetna gnojila, sta dognala potom moštne tehtnice, da je imelo grozdje nekoliko več sladkorja, nego tam, kjer se ni gnojilo z umetnimi gnojili.

V Krepljah, 24. vinotoka 1910.

A. Tavčar.

GOSPODARŠKE DROBTINICE.

Kakšne prednosti ima posnemanje mleka s centrifugalnim strojem pred navadnim posnemanjem. S poskusi se je dognalo, da se dobi pri navadnem posnemanju 1 kg svežega masla, če je posnelo 30 do 35 kg mleka, a da zadošča 25 do 27 kg mleka za 1 kg masla, če se posname mleko s centrifugalnim strojem. Iz prej navedenega sledi toraj, da se pokrijejo stroški za nabavo centrifugalnega stroja, če se posnema mleko od 10 krav, približno v poldrugem letu. Ako se rabi za posnemanje mleka sredobežna sila, prihrani se mnogo prostora, pa tudi posode ni treba toliko, kakor za navadno posnemanje, vsled česar pride maslo cenejše. S centrifugalnim strojem se odpravi obenera iz mleka vsa nesnaga, kajti med posnemanjem jo vrže sredobežna sila na bobnov plašč, kjer potem obvisi kot mazava tvarina. Smetana in posneto mleko pa ostaneta obenem sladka, zato je tako maslo, kakor tudi posneto mleko boljše od onega, ki se dobi z navadnim posnemanjem.

Pognojite travnike! Če se je nakosilo na pr. na površini 1 ha travnika v enem letu 80 met. stotov sena in otave, odtegnilo se je zemlji s tem 17 kg fosforove kisline, 64 kg kalija, 62 kg dušca in 38 kg apna. Kdor noče torej, da bi travnik opešal in da bi seno na dobroti zgubilo, naj ga po končani košnji pognoji. Da bi se zamogel pognojiti travnik s hlevskim gnojem, ni vselej mogoče, ker ga navadno niti za gnojenje n,iv ni dovolj. Če se ujiva pognoji, se hlevski gnoj podorje in zboljša se s tem zemlja ne le glede rodovitnosti, ampak tudi drugače, na travniku se pa gnoj ne more podorati, ampak le raztrositi po vrhu, sicer se travna ruša uniči. Najvažnejši rastlinski redilni snovi, ki prideta v poštev pri travnikih, sta fosforova kislina in kalij, apno pa le tedaj, če ga travniška zemlja ne vsebuje o zadostni množini, a dušičnata gnojila samo pri pustih travnikih, kajti metuljnice in trave sprejemajo dušec naravnost iz ozračja. Ako se pognoji hektar travnika na jesen s 400 do 500 kg kalijsuperfosfata, dobi se nato 50—70 met. stotov sena in otave več in v takem slučaju se gnojenje gotovo izplača. Poskrbi naj toraj vsak kmetovalec, da svoje travnike še pravočasno in dobro pognoji z umetnimi gnojili!

Kako naj se gnoje špargeljnovi nasadi. Neki M. Tesenov priporoča, naj se gnoje špargljevi nasadi na naslednji

način: Vsako 2 ali 3 leto naj se pognoji nasad močno s hlevskim gnojem, poleg tega pa naj se raztroši na vsako četrtno hektarja površine po 300 kg kajnita ali 150 kg kalijeve 40 odstotne soli, 200 kg Tomaž. žlindre ali 150 kg superfosfata in 150 kg čilskega solitra ali pa 100 kg amonijevega sulfata. Najprimernejši čas za gnojenje z umetnimi gnojili je od januarja do marca, le s čilskim solitrom naj se gnoji v dveh obrokih in sicer raztroši naj se prva polovica spomladi preden se začne z rezanjem špargljev, a druga polovica šele potem, ko so se šparglji nehali rezati.

Prašičerejci napravite si takozvani vzdani kotel! — Koder rede mnogo prašičev, da jih potem prašičerejec več parov odebeljenih ali vsaj odraščениh proda, krmijo zaradi obilnosti živali večinoma le s surovo krmo. Pokladajo živalim zelen plevel, rezanico iz detelje in otave, zrnje itd. Toda mnogo bolje je, ako se prašičem poklada zlasti po zimi kuhano krmo, katero želodec lažje prebavi in zaradi tega izda več. V to svrho imajo po nehad prenesljive železue kotle podobne štedilnikom. Ti kotli, katere se lahko povsod prenaša in kuri, so zelo praktični in dobri, le škoda, da so zelo dragi, vsled česar si ga naš kmetič ne more nabaviti. Vsakdo si pa lahko oskrbi takomenovani vzdani kotel, ki ga pravi zidar s cementom poljubno zveča in seširi. Nekoji zidarji napravijo, da ogenj le pod kotlom greje, mnogo bolje pa je in voda brzo zavre, ako se spusti dim in ognja moč še enkrat okrog kotla. Na ta način kotle vzdavati zna zlasti zidarski mojster Ivan Batagelj iz Kamenj. Vredi ga tako in izpelje, da dobro vleče dim brez posebnega (visokega) dimnika, kar se, kakor me je skušnja poučila, obnese vsakemu zidarju.

P O R O Č I L A.

Kako kaže na splošno polje po avstrijskih kronovinah in deželah, zastopanih v državnem zboru. (Posnetek iz poročila c. kr. poljed. ministerstva za dobo od 15. oktobra do 15. novembra 1910.)

Ozimine (pšenica in rž) so se večidel še v oktobru posejale. Le v vlažnih legah sudetskih dežel, na Niže Avstrijskem in v Dalmaciji se je jesensko sejanje vsled nastopivšega deževja zavleklo.

Zgodaj posejane ozimine, posebno pa rž, so se dobro zgostile, po nekaterih krajih stoje prav lepo. Pozno posejane ozimine so na splošno šibke, neenakomerne in redke. Mnogo pritožb dohaja pa o naraščajoči škodi, ki jo povzročajo miši.

Turšica je po bregovitih krajih alpskih dežel še dobro dozorela in se je spravila do konca oktobra skoraj povsod pod streho. Le v goratih krajih na južnem Tirolskem se je pobiranje turšice zavleklo do prvega tedna v novembru, nasprotno pa se pozno posejana turšica na Primorskem deloma šele pobira.

Krompir, ki se je že docela pobral — izvzemši v karpatskih deželah — se vzlic lepemu in suhemu vremenu v oktobru večinoma ni dobro obnesel. V alpskih in sudetskih deželah je vrhu tega krompir slab in bo ga prihodnjo spomlad v mnogih krajih komaj dovolj za sajenje.

Krmiska pesa se je, razven v nekaterih goratih legah alpskih in sudetskih dežel, skoraj povsod dobro spravila in bilo je je na splošno precej.

Zelje. Spravljanje zelja se je v goratih krajih sudetskih in alpskih dežel vsled deževja zavleklo, sicer se je zelje pa že večinoma pobralo in bilo ga je na sploh precej veliko.

Detelja (lucerna in travniška) se je krepko obrastla. Tudi letošnje setve kažejo lepo in so se koncem oktobra nekatere že pokosile za zeleno klajo. Žal pa, da so mnogoštevilne poljske miši posebno v karpatskih deželah napravile na deteljščih veliko škodo. Na Koroškem se je pojavila na letošnjih deteljnih setvah v nekaterih krajih deteljna predenica.

Travniki na katerih je bilo skoraj do konca oktobra dovolj paše, so se na splošno lepo obrastli in zgostili in so vsled izdatnega deževja dobro napojeni. Travniki v nižavju, posebno pa v sudetskih deželah, pa uže trpe vsled prevelike moče.

Pašniki so kazali kljub neugodnemu vremenu prav lepo a paša je nehala šele zadnje dni vsled mrlote, snega in deževja.

Poročilo o razstavah goveje živine v osrednjem govedorejskem ozemlju. Od letošnjih razstav goveje živine je

pričakovala komisija kaj boljšega, a opazila je posebno v Kanalu pomanjkanje lepih plemenskih bikov. Krave in junice bi morale biti boljše rejene, saj se vendar ne more noben živinorejec pritoževati o pomanjkanju krme. Posestniki kanalskega okraja bi se morali bolj požuriti in poskrbeti, da ne boste zaostajali glede živinoreje za drugimi našimi živinorejci, kakor na pr. za posestniki iz ajdovskega okraja. Ti posestniki so pokazali namreč o priliki razstave na Cesti pri ajdovskem Sv. Križu, kako hitro napreduje živinoreja na Vipavskem. Tam bi imeli živinorejci kanalskega okraja prav lepo priliko videti, da je moja prejšnja trditev resnična. Ni čuda, če se niso zbal ti razstavljalci niti najslabšega vremena, ki je bilo onega dne t. j. 21. septembra t. l., kajti očitiden napredek v živinoreji jim je gotovo dal tak pogum, da se niso zbal močnih in trajnih nalivov. Komisija je bila res kar očarana, ker si ni mogla niti misliti, da bi bil mogoč tak napredek tekom par let. Posebno junice so bile ena lepša od druge in bi pristojale vsaki švicarski razstavi. Toraj, kar se živinoreje tiče, zaslužijo vipavski živinorejci pravo pohvalo in sicer tembolj, ker ni bilo o letošnji razstavi, kakor prej nekdanj, niti govora o kakem importiranju.

Razstava v Gorici dne 23. septembra je bila sicer tudi hvalevredna ali v primeri z razstavo na Vipavskem nezadostna oziroma pomanjkljiva, ker ni bilo denarja dovolj, da bi se dalo nagrade nekaterim takim živinorejcem, ki živino dobro rede. Upati hočemo pa, da bo v bodoče kaj boljše v enem in drugem oziru.

Razstava, dne 27. septembra v Komu, je bila zadovoljiva, posebno junice so se odlikovale. Tudi tu se je opazil precejšen napredek in kakor kaže, ne bodo marali zaostajati komenski okoličani v živinoreji za vipavskimi živinorejci. Kakor hitro je nastopila na Krasu boljša letina za krmo, takoj se je živinoreja zboljšala v vsakem oziru. Sicer imajo kraševci še mnogo krav domačega plemena, a kdor je videl na Krasu razstave v zadnjih letih, se je letos lahko prepričal, da je živinoreja tam, kar se enotnosti pasme tiče, napredovala in da je prevladovala na tej rastavi švicarska pasma, katera je za Kras edina in najprimernejša. Nada za bodočnost je tem večja, o čemur se je lahko vsak prepričal pri razstavljenih junicah.

Na razstavi v Sežani dne 28. septembra se je zapazilo, da primanjkuje v tem okraju plemenskih bikov, obenem pa da vlada v tem okraju malobrižnost od strani kmetov, kajti na razstavo prignana živina je bila večidel le iz bližnjih vasi, izvzemši občine Lokev. Lahko se trdi, da je bilo največ živine iz prejnavedene občine in da je bila ta živina najlepša izmed vse druge, sicer pa ni čuda, saj so tam doma pravi napredni živinorejci, katerim stoji na čelu velezaslužni voditelj veleposetnik g. Muha. Takih naprednih voditeljev za živinorejo res naša Goriško-Gradiščanska zelo nujno potrebuje. Nadejati se je, da se prižene prihodnje leto iz sežanskega okraja mnogo več živine na to razstavo in sicer vzlic temu, da imajo Berkini-Naklo in druge občine o času razstav največ deia na polju. Kar se tiče snažnosti živine se je komisija izrekla na vsih razstavah pohvalno.

Ker je napredek v živinoreji povsod prav očiten, zato se nadejamo, da bo veleslavni deželni odbor v bodoče za to poskrbel, da bo za delenje nagrad več denara na razpolago.

Dornberg, dne 25. oktobra 1910.

J. Budin.

Poročilo o darilih in nagradah,

ki jih je razdelil goriški deželni odbor živinorejcem na Goriškem o priliki letošnjih razstav goveje živine, vršechih se dne 23. septembra v Gorici dne 27. septembra v Komnu in 28. septembra v Sežani.

Na razstavi v Gorici so bili odlikovani in dobili so:

Za b i k e: Anton Špacapan iz Ozeljana št. 3 — 50 K; Josip Remec iz Vitovelj — 40 K; Jakob Komel iz Kronberga — 30 K; Ivan Budin iz Dornberga — 30 K; Henrik Batistič iz Gorenje Vrtojbe — 20 K. Nagrade po 10 K so dobili: Andrej Doljak iz Grgarja, Anton Nardin iz Vogerskega, Josip Drašček iz Solkana, Valentin Ravnik iz Solkana in Mihael Cotič iz Gorice.

Za k r a v e: so dobili nagrade: Pavel Perisutti iz Gorice 30 K; Josip Blažica iz Št. Petra 20 K; France Gorkič iz Dol. Vrtojbe, Ivan Furlan iz Št. Petra 22, Blaž Terpin iz Podgore 14, I. Doljak iz Št. Mavra in Anton Taljanut iz Podgore, vsaki po 10 K.

Za junice se je razdelilo sledeča darila: Karl Nardin iz Vogerskega 50 K, France Gorkič iz Dol. Vrtojbe 40 K, France Petean iz Sovodenj 30 K, Josip Komel iz Šempasa 30 K, Fr. Hrovatin iz Ozeljana 30 K, David Peric iz Vrtojbe 20 K, Fr. Nemeč iz O. chovelj 34 — 20 K, France Štrukelj iz Sv. Mihaela 20 K, France Sirk iz Podgore 49 — 20 K; Andrej Drozgič iz Št. Petra 22 — 10 K in Josip Cernatič iz Šempasa 10 K. paj se je razdelilo za junice 280 K.

Na razstavi v Komnu so bili odlikovani in dobili so:

Za b i k e: Furlan Anton iz Gorjanskega h. št. 55 in Špacial Miroslav iz Vojščice h. št. 67, po 20 K; Fabjan Miha iz Kobdilja h. št. 24 — 15 K.

Za k r a v e: Dugulin Franc Valentin iz Gorjanskega h. št. 29, Švara Josip iz Komna h. št. 80, Štrekelj Ludvik iz Gorjanskega h. št. 85, Dugulin Andrej iz Škrbine h. št. 73 in Godnič Miroslav iz Komna h. št. 18, vsaki po 15 K.

Za j u n i c e: Žerjal Anton iz Pliskovice h. št. 44 — 40 K; Jazbec Anton iz Komna h. št. 21 in Godnič Miroslav iz Komna h. št. 18, vsaki po 30 K; Švara Katarina iz Komna h. št. 61 in Dugulin Andrej iz Škrbine h. št. 73 po 25 K; Makovec Josip iz Šibrelj h. št. 2, Buda Anton iz Komna h. št. 22 in Dugulin Andrej iz Škrbine h. št. 73, vsaki po 20 K; Tavčar Rudolf iz Ivanjgrada h. št. 13, Hočevar Filip iz Štanjela h. št. 55, Birsa Ignacij iz Kobljeglave h. št. 19, Grgič Miha iz Brji h. št. 8 in Lozej Josip iz Ivanjgrada h. št. 8, vsaki po 10 K.

Med pomagače na razstavišču je razdelila komisija 10 K.

Na razstavi v Sežani so bili odlikovani in dobili so:

Za b i k e: Uršič Jernej iz Plešivce h. št. 11 in Lazar Jernej iz V. Repna h. št. 4 po 10 K; Macarol Anton iz Sežane h. št. 42 za dva bika 15 K; Starc Anton iz Žirji h. št. 4, Božeglav Franc iz Lokev h. št. 102, Božeglav Franc iz Plešivce h. št. 7 in Štok Ivan iz Dutovlji h. št. 99, vsaki po 10 K.

Za k r a v e: Pavlovič Josip iz Lokev h. št. 135 — 30 K; Pavlovič Josip iz Lokev h. št. 135 — 25 K; Mevlja Franc iz Lokev h. št. 125 — 20 K.

Za j u n i c e: Rebec Alojzij iz Divače h. št. 40 in Tuma Josip iz Sela h. št. 1, vsaki po 30 K; Kariž Andrej iz Sežane

h. št. 204, Perhavec Franc iz Ležečega h. št. 21, Štok Miha iz Povirja h. št. 38 in Tavčar Jakob iz Sežane h. št. 14, vsaki po 20 K; Ban Josip iz Prelož h. št. 10, Mlač Josip iz Lož h. št. 115, Benčina Jernej iz Žirji h. št. 22, Čok Anton iz Lokev h. št. 172 in Rudež Alojzij iz Koludrovice h. št. 9, vsaki po 15 K.

Diplome so dobili: Ivan Kirjan iz Žirji h. št. 1 (za skupino junic), Ludvik Mohorčič iz Sežane za junico, Anton Muha iz Lokev za junico in Josip Pirjevec iz Sežane za junico.

Hlapcem slednjih štirih posestnikov je podarila komisija vsakemu po 5 K, pomagacem na razstavišču 10 K in Josipu Cerkvniku iz Gradišča-Naklo št. 4 za potnino 5 K.

„Kmetijska družba za Trst in okolico“

naznanja in pozivlja svoje člane in kmetovalce tržaške okolice, naj se v vseh družbinih stvareh zaupno obračajo do družbinih odbornikov in zaupnikov. Vsak zaupnik in odbornik družbe ima v okolici svoj okraj, v katerem deluje v prosep družbe, vpišuje na novo vstopivše člane, pobira letnino ter daja rade volje tozadevna pojasnila.

Kmetovalci-okoličani naj se torej blagovole v družbinih stvareh obračati na sledeče gospode odbornike, oziroma zaupnike družbe:

O p č i n e: Ivan Goriup, veleposestnik, Škrlavaj Ivan, posestnik in starešina.

Trst: Ing. agr. Rado Lach, c. kr. tehnični pristav, dr. Edvard Slavik, odvetnik in poslanec.

Prosek: Alojzij Goriup, veletržec, posestnik in poslanec, Valentin Cibie, posestnik in sodni cenilec.

Kontovelj: Anton Škrk-Rebula, posestnik.

Sv. Križ: Ivan Košuta-Pirč, posestnik. Fran Košuta, posestnik in trgovec.

Barkovlje: Starc Ferdo, nadučitelj in posestnik, Pertot Josip, trgovec in posestnik.

Rojan: Pertot Josip, učitelj, posestnik in poslanec, Bole Ivan Marija (Miče), posestnik, Ferluga Ferdinand, posestnik.

Trebče: Kralj Luka, tajnik zavarovalnice in posestnik.

Lonjer: Čok Dragutin-Županov, posestnik.

Padrič: Grgič Josip, vaški načelnik in posestnik.

Rocol: Anton Škrk, posestnik.

Bazovica: Grgič Andrej, posestnik in gostilničar.

Sv. Ivan: Birsa Fran, posestnik.

Škedenj: Godina Ivan, posestnik in gostilničar.

Sv. M. Magdalena Goruja: Simonič Kristijan, posestnik.

Družbini urad se nahaja v ulici Gorgio Galati št. 12 v Trstu. Uraduje vsaki dan ob delavnikih od 9. do 12. ure, ob nedeljah in praznikih pa od 10. do 11. ure. Družbini tajnik g. Jereb vsprejema radevolje vsa naročila ter daja pojasnila v stvareh družbe. Do njega torej naj se obračajo družbeni člani in kmetovalci tržaške okolice.

Družbini odbor.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI.

Vprašanje: Pri nekaterih naših, pa tudi pri kravah v drugih vaseh, se je pojavila neka kužna bolezen na spolovilih. Krave, ki imajo to bolezen se zaporedoma pojajo, ali pa pojatev celo popolnoma izostane. Iz sramnice se takim bolnim kravam izceja grda sluz in če se je krava vbrejila, gre po 4 ali 5 mesecih gnilo tele od nje. Vsled te bolezni ostane marsikatera lepa telica jalova in se proda mesarjem. Če se tej bolezni ne pride v kratkem v okom, pojde naša živinoreja v kratkem zelo rakovo pot. Kakšna bolezen zamore biti in kako naj se krave lečijo?

L. K. v S.

Odgovor: Iz Vašega opisa bolezni se da sklepati, da je ta bolezen takoimenovani katar na spolovilih goveje živine, zato pa smo to bolezen danes opisali v obširnejšem članku.

